

Del 2: Souls groove-arbetare

Vietnamkriget och Martin Luther Kings död – i år 50 år sedan – skruvade upp volymen i det offentliga samtalet – och musiken följde med. Gospelns ickevåldsbudskap ifrågasattes av Black Power-rörelsen. Soul blev funk, sedan rap.

Funk med rötterna i rhythm & blues och soul, kom stort omkring 1970. En stroboskopbelyst upphöjd scen fylldes av folk på nolltid – av en DJ som var mån om sitt rykte. Alla fick sina femton minuter i ljuset. Aretha Franklins [Rocksteady](#) eller James Browns [Sex Machine](#) gick hem i det välmående sjuttiotalssverige. Utan att vi kunde relatera till några amerikanska rötter hur hippa vi än försökte vara.

En kompis skaffade mikrofonfrilla, vi bussades alla till samma skola och vad ordet soul-brother stod för anade vi inte. Inte heller visste vi var Alabama låg. Det kunde vi ju inte rå för.

Liksom liksom. Det approximativa, relativiserande liksom, som dåförtiden fanns i varje mening. "Liksom alltså i princip alltså ... ["hipp-talk" på svenska som Ramel och Myhre](#) – också iförda mikrofonfrillor – skanderade i en evighetsloop. Aldrig någonsin såg vi en person med afroamerikanskt ursprung. Långt senare har Sverige fått sin egen hemläxa att jobba på.

Liksom.

Filmen [Wattstax](#) från 1973 förmedlar tidsandan efter Martin Luther Kings död. Här har 112 000 coola katter, utan undantag med mikrofonfrilla, samlats på Los Angeles Memorial Coliseum.

Los Angeles afroamerikanska befolkning ökade från 65 000 till 350 000 mellan 1940 och 1965. Migrationsvågor av afroamerikaner drogs till industrin på västkusten under och efter kriget. Det betydde framtidshopp men också segregation.

Vietnamkriget drev på afroamerikanernas frustration. Boxaren [Muhammed Ali uttryckte saken på sitt sätt](#): "Man, I ain't got no quarrel with them Viet Cong. No Vietcong ever called me nigger".

Wattstax producerades av skivbolaget Stax och är emellanåt omtalad som ett svart Woodstock. Inträdet var satt till 1 dollar. Ett välgörenhetsprojekt och en filmad musikfestival, med avstamp i ett årligt evenemang till minne av kravallerna i stadsdelen Watts 1965. Kravaller som utlöstes av ett brutalt polisingripande. Precis som misshandeln av Rodney King 27 år senare. LAPD var en effektiv men rasistisk poliskår som ändå behövde förstärkning med 4 000 man från nationalgardet för att kväsa upproret 1965. 34 människor dog, de flesta för polisens kulor.

Efter polisens attack på demonstranter i Selma, Alabama samma år skapades bilden av den svarta pantern. Symbol för ett lokalt parti i Lowndes County som skulle ge fattiga afroamerikaner ett alternativ att rösta på; ett alternativ till de vita plantageägarnas. Pantern blev sedan det revolutionära Black Panther Party's symbol.

I filmen inviger baptistpastorn Jesse Jackson, samme Jackson som sedan kom att kampanja som presidentkandidat för Demokraterna. Intervjuer med fattiga människor i Watts varvas med musik. Varvas med [Richard Priors lyhörda stand-up](#) som kommenterar verkligheten människorna tvingas leva i och formas av. Kameran sveper över miljöer, registrerar dans och kulturkoder som powershakes och pråligt pimp-mode. Där finns filmens stora poänger.

Musikalisk tog soulmusiken en ny vändning. Gospeln backade och funken kliver fram som hos Rufus Thomas med [Do the Funky Chicken](#) eller i Isaac Hayes [Shaft](#). Till och med den gamla gospelgruppen Staples Singers "goes funky". Musiken schabloniserades, blev blaxploited. Attribut som solglasögon och svart läder, liksom den musikaliska strömlinjeformen med

ett aggressivt budskap i texten föregår 80-talets gangstarap.

I sin essay *The White Negro* från 1957 skriver Norman Mailer om den vita hipstern: "So it is no accident that the source of Hip is the Negro for he has been living on the margin between totalitarianism and democracy for two centuries." I Wattstax blir begreppet hip anslaget i en slags gigantisk hembygdsfest. Priors hip-talk träffar publikens våglängd med sina ...like, uh man... like... Det marginella i det vita samhället är det normala i Wattstax.

2018 är det 50 år sedan Martin Luther King mördades. Upplopp utbröt i 100 städer 1968. Och inte enbart i den amerikanska södern. Medborgarrättsrörelsens kristet färgade försonande budskap byttes till Black Power och Carlos och Smith lyfte näven i Mexico-OS samma år. Omkring 14 procent av USAs befolkning härstammar från människor som med våld fängslades och fördes bort i djurtransporter över haven för att behandlas som djur, långt efter slaveriets avskaffande. Den vita idén om

segregation fick en svart motsvarighet.

Funk fick folk att dansa. Svarta som vita. Men musikens makt att förändra världen är begränsad. I slutändan riskerar alla geniala kommentarer till samtiden att bli inskriptioner på vår gravsten. Reduceras till ett "vad var det jag sa" och listan på kravaller från 1900-talets början fylls på än idag.

Gil Scott-Heron, poeten som klarade provet att få groovet att artikulera problem som skymtar i Wattstax, kan du inte se i själva filmen. Men hans kommentarer till sin samtid och till 80-talets USA angår oss intill nutid. Scott-Heron såg inte bara det segregerade USA, han såg, precis som King, klassamhället. Han registrerade klyvningen och blev själv ett offer för de framvällande drogerna.

Scott-Heron lägger fram sin sak i en rap fjärran från gangstarap: om en skådis, Reagan, som blev president i USA i [B-Movie](#) från 1981. Eller om skjutvapen som problemlösare, som i [Gun](#), eller om samhällsklimatet i USA i den sorgset vackra [Winter in America](#) från 1974. Den sistnämnda inspelad drygt fyrtio år före Trumps makttillträde.

Vad som blev av vårt svenska folkhem kan diskuteras men något amerikanskt folkhem har aldrig funnits. Och den växande medelklassen, svart som vit, drabbas lätt av tunnelseende.

Liksom. Typ.

Text: Farbror Mosterberg

Foto överst Gil Scott-Heron: Michele Giacobelli, Locorotondo, Italien 19 juli 2010.

Foto Martin Luther och Coretta King: Herman Hiller / New York World-Telegram & Sun – [Library of Congress Prints and Photographs Division](#). New York World-Telegram and the Sun Newspaper Photograph Collection.

Fotnot: Dokumentären [The Black Power Mixtape](#) från 2011 av Göran Hugo Olsson fokuserar på Black Power-rörelsen och Civil Rights Movement mellan 1967 och 1975. Intervjuerna är utmärkta kommentarer till filmen Wattstax i en hederlig gammaldags temakväll.

Läs också [del 1](#) av Soulens groove-arbetare.